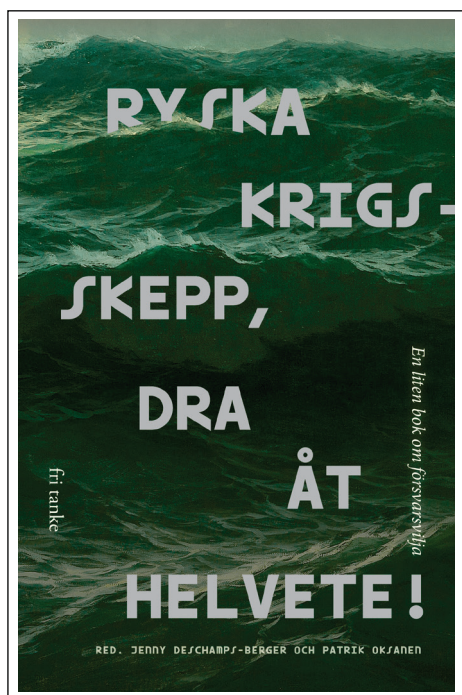

Ryska krigsskepp, dra åt helvete! En liten bok om försvarsvilja

Jenny Deschamps-Berger
& Patrik Oksanen (red.)
Stockholm: Fri tanke 2023
245 sider. ISBN 9789189526082

Omtalt av **Palle Ydstebø** [oberstløytnant (p),
Krigsskolen / Forsvarets høgskole,
pydstebo@mil.no]

Denne boken begynner og slutter med et lite militært nederlag på en bitteliten øy. En militært sett uvesentlig og betydningsløs hendelse, men som fikk en strategisk og politisk funksjon som langt overgår selve hendelsen. Et godt eksempel på hvor uforutsigbart fenomenet krig er, og hvor mye ikke-målbare størrelser betyr i mellommenneskelige forhold. Krig er, til tross for høyteknologi og «de store bataljoner», en fundamentalt mellommenneskelig aktivitet. Da får også små, og for krigføringen sin del ubetydelige, hendelser en viktig funksjon. Den funksjonen handler om oss mennesker, om de ikke-håndgripelige, men ofte avgjørende menneskelige forholdene, som på ulike blir avgjørende for en krigs utvikling. Det er dette denne boken handler om.

Redaktørene er tilknyttet Försvarshögskolan i Stockholm, og de andre bidragsyterne kommer både fra samme miljøet, men også utenfor Försvarsmakten. Bokens undertittel, *En liten bok om försvarsvilja*, sier alt om hva boken er. Den russisk-ukrainske krigen, spesielt eskaleringen ved den russiske invasjonen 24. februar 2022, er bakteppet. Til å være en liten bok, er spennet stort og perspektivene mange. Kapitlene er korte, men noter og litteraturlisten gjør at det er lett for lesere som vil videre å komme i gang med å gå dypere inn de ulike temaene

Försvarsvilje som fenomen belyses med alt fra hendelsen på Slingeøya, via Leif Welding Olsen og Birger Eriksen 9. april 1940, og andre konkrete eksempler på

praktisk handling, som stemmerettskamp og verneplikt. I tillegg er det faglig tunge deler fra psykologi og kulturhistorie. Kapitlene er satt sammen parvis for å belyse et tema fra både et faglig analytisk og et mer konkret perspektiv. Boken har en kildeoversikt og sluttnoter, slik at leseren kan følge referansene.

Fredrik Bynander presenterer litt av kjernen i problemstillingen i bokens første kapittel: «Med tanke på den vikt som tillmäts försvarsviljan som grund for vår motstandskraft gentemot extern påverkan och aggression är den påfalande obeforskad och dårlig definerad» (s. 31). Forsvarsvilje har derfor lett for å ende opp som yndet tema i festtaler, ofte understøttet med anekdotiske eksempler fra heroisk innsats for konge og fedreland. Eller frontet som et generelt og uforpliktende spørsmål i spørreundersøkelser, som så brukes til å dokumentere at forsvarens vilje er stor. Bynander viser så til ulike forskningsfelt som behandler ulike elementer i et samfunns forsvarens vilje. Han lander med et spørsmål om det er behov for en ny samfunnskontrakt, blant annet i lys av koronahåndteringen i Sverige, som «visade seg ha et stort folkligt stöd, men som inte innehöll en dialog mellan stat och medborgare om rimeliga åtgärder» (s. 39).

Etter Bynander har Patrik Oksanen et kort kapittel om et YouTube-klipp, der en svensk matros er intervjuet. Den 24-årige sambandsmatrosen framstår som reflektert om både tjenesten om bord på et av Marinens fartøy, og hva det i ytterste fall betyr: «Vi skal ta vare på det vi har i vårt samhälle, det är värt att dö för» (s. 44). Boken veksler mellom teoretiske, vitenskapelige og systemperspektiv på den ene siden, og konkrete hendelser og kommentarer på den andre. Dette pedagogiske grepet er gjennomgående og bidrar til å bryte opp det som lett kunne blitt en tørr teoretisk redegjørelse om – og drøfting av – fenomenet forsvarens vilje.

I kapittel fire skriver Bengt Akselsson om hvordan forsvarens vilje skapes i moderne stater. Han gjør det med «seks refleksjoner» rundt Sveriges situasjon i og mellom de to verdenskrigene. En av refleksjonene er knyttet til mot, personifisert med Halvard Lange som dro fra det sikre nøytrale Sverige og tilbake til det okkuperte Norge der han ble fengslet av tyskerne. En annen refleksjon er knyttet til økonomi, nærmere bestemt forsvarslån og salg av krigsobligasjoner, der han stiller spørsmålet om Sverige kunne klart å si nei til tyske krav uten forsvarslåne (s. 85). Forsvarslåne ble aktivt markedsført, det mest kjente og ukjente tiltaket for oss nordmenn er *Obligationsmarchen* fra 1940, som har fått et eget kapittel (s. 89–91). Melodien til *Obligationsmarchen* har gått sin seiersgang gjennom Norge siden 1945, med ny tekst av Finn Bø, Bias Bernhoft og Arild Feldborg – *Norge i rødt hvitt og blått*.

Magnus Randstorp skriver om trusselen mot den svenske samfunnskontrakten fra kriminelle nettverk og ekstremisme. Randstorp er terrorismeforsker, med bakgrunn fra blant annet University of St Andrews i Skottland, og profilert i debatten om ulike voldelige trusler mot demokrati og samfunn. Selv om kapittelet omhandler Sverige og, la oss kalle det «svenske tilstander», så er det også en underliggende advarsel om hvordan demokratiske samfunn kan utvikle sårbarheter som både truer fundamentale demokratiske rettigheter og kan undergrave statens motstandskraft

mot eksterne trusler. Kontrasten til neste kapittel i avsnittet er tydelig. Det handler om Natos artikkel 5 og kollektivt forsvar.

De andre kapitlene følger hovedlinjen i boken og både reflekterer over og drøfter forsvarsvilje som fenomen over et bredt spekter. Det er god balanse mellom forskningsformidling og konkrete eksempler som belyser temaet i avsnittet.

Forfatterne og boken har en klar agenda, noe som er tydelig allerede i tittelen, og ingen bør overraskes av at boken tidvis er tydelig polemisk. Det er heller ingen pro et contra-drøfting for og mot forsvarsvilje, men en utforsking av og motivasjon for forsvarsvilje og forsvaret av Sverige. Boken er en debattbok, og redaktører og forfattere skriver for å utfordre leserne til en bred og kritisk refleksjon rundt forsvarsvilje vidt forstått.